

GENERAȚIILE RĂZBOAIELOR – CONVENȚIONAL ȘI NECONVENȚIONAL ÎN EVOLUȚIA RĂZBOAIELOR –

Locotenent drd. Cosmina NECULCEA

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

Prezentul articol tratează evoluția generațiilor războaielor și a modului în care raportul convențional/neconvențional s-a schimbat de-a lungul timpului. Privind din această perspectivă, nicio paradigmă nu permite, deocamdată, analiza comparativă completă a confruntărilor armate. Odată cu evoluția umană, confruntarea a cunoscut un continuu progres, natura războiului fiind în transformare și adaptare la evoluția tehnicii.

Schimbarea constă în faptul că dimensiunea cantitativă a scăzut ca importanță, în raport cu dimensiunea calitativă, iar informația a luat locul puterii de foc. Câmpul informațional a devenit principalul câmp de luptă, iar acțiunile de la distanță, fără contact direct, au devenit principalul mijloc de îndeplinire a obiectivelor. În cadrul prezentului articol, evoluția războaielor este prezentată prin mai multe faze distincte, denumite și generații. Prin urmare, fiecărei epoci îi corespunde o generație de războaie, grupate pe baza anumitor trăsături comune.

Cuvinte-cheie: generații, convențional, neconvențional, evoluție, schimbare.

INTRODUCERE

Războaiele au cunoscut, în decursul timpului, diferite forme de manifestare, diferite perspective de abordare și au fost încadrate în diferite tipologii. Scopul prezentului articol este acela de a analiza una dintre aceste abordări, și anume pe cea generațională.

Odată ce oamenii de știință au acceptat noțiunea de „*generație a războiului*”, este evident faptul că generațiile vor continua să apară, într-o formă sau alta, cu o anumită frecvență, depinzând de influențe tehnologice, doctrinare, ideologice etc. Generațiile războaielor vor evolua, pentru că războiul, în sine, a cunoscut numeroase „*schimbări calitative*”. Generic vorbind, analiștii optimiști susțin ideea că o nouă generație a războiului va apărea de fiecare dată când se vor descoperi aspecte care nu au fost observate anterior: „... *generațiile nu se vor sfârși niciodată. Vor continua să apară, unele după altele, ad infinitum, în orice formă a literaturii de apărare [...], deoarece entuziaștii se vor convinge ei înșiși că au descoperit o nouă generație de război de fiecare dată când găsesc un aspect al conflictului pe care nu l-au remarcat mai devreme*”. (Haug, Maaø, 2012, p. 49).

Apariția unei noi generații a războiului poartă amprenta generației anterioare, cel puțin ca termen de comparație, și este modelată de „*cerințele conflictualității noului tip de societate*”. (Văduva, 2008, p. 37). Cu alte cuvinte, analizat din această perspectivă, conceptul de război „*se configurează după configurația lumii și evoluează pe principalele coordonate pe care evoluează efectiv lumea*”. (Ibid., p. 20).

Chiar dacă abordarea generațională nu este una exhaustivă, ea ne ajută totuși să înțelegem complexitatea fenomenului „*război*” și, odată înțelese particularitățile fiecărei generații, putem înțelege și coordonatele pe care evoluează lumea. Cu alte cuvinte, cunoașterea direcțiilor de manifestare a conflictualității ne ajută să înțelegem prezentul și să anticipăm, în anumite limite, viitorul.

Așa cum menționa Gheorghe Văduva, „*cunoașterea războiului, mai ales a noului război, adică a războiului sau războaielor de generație a 4-a rămâne una dintre marile provocări ale prezentului și viitorului*”. (Ibid.)

Prezentul articol intenționează analiza descriptivă a fiecărei generații a războiului, cu scopul de a identifica schimbările în plan social, politic, economic și tehnologic, care au modelat și particularizat fiecare generație.

DE LA RĂZBOIUL DE GENERAȚIE 1 LA RĂZBOIUL DE GENERAȚIE A 3-A. NATURA CONVENȚIONALĂ A RĂZBOIULUI DIN PERSPECTIVA ACTUALĂ

Transformarea armatelor de mercenari în armate naționale și profesionale a stat la baza apariției statelor naționale moderne. Prin urmare, analiza războiului modern „*ar trebui să înceapă odată cu Pacea de la Westphalia (1648), acordul care a stabilit încetarea Războiului de Treizeci de Ani și a stabilit monopolul statal asupra războiului*”. (Lind, 2004, p. 12).

De atunci, natura războiului s-a transformat, fiind caracterizată prin: „*manpower/forțe armate*” – Război de generație 1/1st Generation Warfare (1GW); „*firepower/putere de foc*” – Război de generație a 2-a/2nd Generation Warfare (2GW); „*manoeuvre/manevra*” – Război de generație a 3-a/3rd Generation Warfare (3GW).

Pentru a înțelege războiul de generație a 4-a/4th Generation Warfare (4GW), este important să înțelegem caracteristicile războaielor de generații anterioare. Prin urmare, odată cu apariția statului modern, apare și conceptul 1GW. Ca elemente definitorii enumerăm: aplicarea unor ordine stricte, cultură bazată pe obediență, formații compacte de luptă etc. Metodele folosite sunt de natură convențională, punându-se accent pe forța fizică a luptătorilor. De asemenea, sfera convenționalului se referă la existența „*unui echilibru în plan militar din punct de vedere conceptual, organizatoric, tehnologic și procedural, fapt marcat de violență, distructivitate și durată relativ mare a confruntării*”. (Mitulețu, 2018, p. 46).

Lupta se ducea între două state care se înfruntau pe un câmp de luptă specific. Specialistul american în războiul de contrainsurgență, Thomas Hammes, susține că apogeul războiului de generație 1 a fost reprezentat de războaiele napoleoniene de la începutul secolului al XIX-lea. (Fridman, 2018, p. 20). Totodată, în articolul „*Understanding Fourth Generation War*”, William Lind menționează faptul că „*relevanța majoră a acestei generații (1GW) izvorăște din faptul că un câmp de luptă al ordinii creează o cultură militară a ordinii*” care, „*ca multe lucruri care îi diferențiază pe militari de civili – uniforme, salut, eșalonarea atentă a gradelor militare – au fost produsele 1GW și au fost menite să stabilească această cultură*”. (2004, p. 12).

Mottoul războiului de generație 1 era „*close with and destroy*” (*apropie-te și distruge*), iar trăsătura dominantă era organizarea strictă în formații compacte: „*Cea mai proeminentă caracteristică a războiului de generație 1 este tactica organizării în formații compacte prin care bătăliile aveau caracter formal, iar câmpul de luptă era regulat*”. (Ibid., p. 20).

Trecerea de la prima generație a războiului la a doua a fost una de durată, având loc transformări graduale, timp de câteva zeci de ani. Mai mult decât atât, *„în timp ce prima generație a războiului era definită prin tactica formației ordonate, care necesitase o dislocare în masă a forței armate, cea de-a doua generație căuta o soluție în supremația puterii de foc, manifestată, preponderent, prin foc de artilerie indirect”*. (Ibid., p. 21).

Forțele armate regulate, implicate în conflictele de generație a 2-a, reprezentau state, alianțe sau coaliții, iar obiectivele erau coordonate și subordonate de factorul politic. Totodată, impulsul patriotic a modificat rapid perspectiva abordării conflictelor, *„... apariția naționalismului, mai ales în perioada din timpul războaielor napoleoniene și ulterior acestora, a generat un impuls patriotic în rândul cetățenilor, ca, în cele din urmă, să adune milioane de oameni sub steagurile naționale; această perioadă a generației a doua a culminat, în cele din urmă, cu pierderi catastrofale, în timpul Primului Război Mondial”*. (Hammes, 2004, pp. 18-20).

Cel mai reprezentativ război din categoria 2GW este Primul Război Mondial, luând în calcul, în principal, experiența franceză, de unde și maxima franceză, *artileria cucerește, infanteria ocupă*, definitivă pentru 2GW. Masificarea focului a înlocuit masificarea trupelor, iar ideile au început să joace un rol important în dezvoltarea tacticilor de luptă. Odată cu apariția armelor, practica liniară specifică 1GW dispăre, iar atenția cade asupra planificării detaliate a focului de artilerie, odată cu executarea sincronizată a manevrei. De asemenea, modernizarea tehnicii de război a condus la creșterea puterii de lovire: *„Controlul centralizat al puterii de foc a fost atent sincronizat (folosind planuri specifice, detaliate și ordine) pentru infanterie, tancuri și artilerie, într-o <bătălie dirijată> în care comandantul era, de fapt, dirijorul unei orchestre. [De aceea] atenția era orientată asupra interiorului, regulilor, proceselor și procedurilor. Obediența era mai importantă decât inițiativa. De fapt, inițiativa nu era dorită pentru că ar fi periclitat sincronizarea. Disciplina era impusă și se manifesta ierarhic, de la vârf la bază”*. (Fridman, p. 21). Mottoul războiului de a doua generație era *„putting steel on target”*. (Ibid. p. 21).

Războiul de generație a 3-a apare ca un răspuns la creșterea puterii de foc în câmpul de luptă. Germanii, pe baza experienței din Primul Război Mondial și conștientizând baza industrială slabă, au hotărât să dezvolte tactici noi. Prin urmare, 3GW corespunde doctrinei germane din cel de-al Doilea Război Mondial (Blitzkrieg), definită prin încercarea dominării adversarului prin manevră. 3GW se caracterizează prin: tactici non-liniare, capacitate de angajare a focului, executarea focului în spatele pozițiilor inamice, distrugerea mijloacelor de comunicații, de transport și capacitate

ridicată de manevră: „*Similar cu generațiile 1 și a 2-a, dezvoltarea celei de-a 3-a generații a războiului nu a presupus o transformare bruscă, ci o evoluție graduală în timp, cu fiecare forță combatantă progresând în ritmul propriu*”. (Hammes, 2004, pp. 23-30).

Bazat pe manevră mai mult decât pe confruntarea de uzură, 3GW a fost primul tip de război în care s-au folosit tactici non-liniare. În cadrul acestui tip de confruntare, apărarea se realiza în adâncime, unitățile mici beneficiind de o mare flexibilitate în luarea deciziilor, pentru a face față situațiilor din teren. Folosirea unor strategii inteligente putea compensa dezavantajul tehnologic: „*Cea de-a treia generație militară își concentrează atenția în afara formației ordonate, asupra situației, inamicului și asupra rezultatului pe care situația îl cere și nu către interior, asupra procesului și metodei. Chiar și ordinele specificau scopul ce urma să fie atins, dar niciodată metoda. Inițiativa era mai importantă decât obediența*”. (Lind, p. 13).

Mottoul lui 3GW este „*bypass and collapse*”. (Fridman, 2018, p. 22): „*În mod cert, așa-numitul război tradițional, cum a fost cel de-al Doilea Război Mondial, presupune folosirea tuturor rețelelor disponibile, de către toate părțile implicate. Chiar și obiectivul strategic în acel tip de război a trecut dincolo de înfrângerea puterii armate a adversarului până la convingerea factorilor politici că obiectivele lor erau irealizabile*”. (Haug et al. 2012, p. 52).

Într-o privire de ansamblu, cele trei generații ale războaielor presupuneau forțe armate regulate, acțiunile vizau respingerea unor agresiuni sau cucerirea de teritorii, aveau un caracter distructiv și violent, iar luptele și bătăliile se desfășurau în spațiul fizic, având caracter întrunit. Fiecare schimbare generațională a fost marcată de mari dispersii ale câmpului de luptă.

RĂZBOIUL DE GENERAȚIE A 4-A – UN RĂZBOI COMPLEX, LUNG, DE NATURA NECONVENȚIONALĂ

La sfârșitul secolului XX, confruntarea a cunoscut o nouă generație, a patra. Potrivit susținătorilor teoriei 4GW, „*războiul modern este o formă evoluată de insurgență care angajează toate rețelele disponibile – politice, economice, militare – pentru a convinge decidenții inamici de faptul că obiectivele lor strategice sunt fie de neatins, fie prea costisitoare*”. (Echevarria, 2005, p. V).

Au fost multe contradicții pe tema 4GW. Când colonelul T.X. Hammes definea, în cartea sa, *The Sling and the Stone*, războiul de generație a 4-a, ca fiind o formă evoluată de insurgență (Hammes, 2004, pp. 40), William Lind l-a contrazis, susținând că acesta nu a înțeles foarte bine teoria 4GW. Potrivit lui Lind, 4GW nu este deloc o formă de insurgență, ci se referă, mai degrabă, la cine luptă și pentru

ce luptă. Accentul cade pe dimensiunea morală¹ și nu pe dimensiunea intelectuală a confruntării (Lesenciuc, 2016). Totuși, și răspunsul lui Lind nu este clar, deoarece lipsește un aspect definitoriu cu privire la desfășurarea confruntării, CUM? Totuși, războiul de a patra generație vizează deciziile pe care inamicul le ia la nivel politic. Prin intermediul rețelelor politice, sociale și economice, precum și prin acțiunile militare, actorii 4GW caută să atace indirect, urmărind slăbirea voinței inamicului de a lupta (de reținut este rolul pe care l-a avut noua paradigmă a gândirii militare, definită prin *Strategia. Acțiunile indirecte* a lui B.H. Liddel Hart).

De asemenea, 4GW marchează sfârșitul erei statelor, iar protagoniștii conflictelor contemporane sunt actorii statali și non-statali, rolul armatelor regulate scăzând. 4GW se caracterizează prin utilizarea la scară largă a tehnologiei, iar faptul că multe state își modernizează forțele armate poate fi considerat chiar o „*iluzie optică*”.

Acțiunile acestei forme de conflictualitate includ societatea, cultura, nu doar entități fizice implicate. În 4GW, „câmpul de luptă reprezintă întreaga societate a inamicului, iar scopul este, mai degrabă, prăbușirea internă a inamicului și nu distrugerea sa fizică.” (Lind et al., 1989, pp. 5, 8). Prin urmare, majoritatea facilităților militare (aerodromuri, comandamente etc.) sunt dispersate din cauza vulnerabilității pe care o creează concentrarea lor.

Elementul fundamental al 4GW este convingerea că „*voința politică superioară din partea insurgenților poate învinge o forță militară și mai puternică din punct de vedere economic*”. (Sloan, 2008, p. 10). Tacticile și planificările specifice 4GW sunt forte diferite de cele ale unui război convențional. Este vorba despre tactici violente (care presupun o gamă largă de acțiuni, de la conflict complex de joasă intensitate la imagini video cu decapitări, atacuri asupra ofițerilor aflați în misiuni de menținere a păcii sau atacuri cu bombe asupra infrastructurilor petroliere etc.), precum și tactici non-violente (folosirea internetului și a altor mijloace media).

Distincția dintre pace și război, precum și cea dintre civili și militari s-ar putea estompa, poate chiar dispărea. Sfera de influență a 4GW se răsfrânge asupra mai multor domenii.

În 4GW, adversarii urmăresc manipularea mass-mediei pentru alterarea opiniei publice până la punctul în care folosirea operațiilor psihologice și informaționale, la modul general, va exclude angajarea forțelor în luptă. Suportul populației devine ținta principală, iar informația – cea mai importantă armă operațională. Expansiunea în sfera media reprezintă o ruptură conceptuală în raport cu conflictele clasice: „*Oponenții 4GW nu sunt invincibili. Ei pot fi învinși, dar numai prin acțiuni coerente și lente, care să includă toate agențiile de guvernământ și elemente ale sectorului privat*”. (Hammes, p. 7).

¹ În 2016, Adrian Lesenciuc introducea conceptul de „*asimetrie morală*”, în raport cu acest tip de confruntare.

RĂZBOIUL DE GENERAȚIE 5. DIRECȚII DE ACȚIUNE SAU SIMPLE SPECULAȚII?

Caracterul evolutiv al modului de ducere a războaielor a determinat teoreticienii militari să pună în discuție apariția războiului de generație a 5-a. Totodată, în ciuda controverselor privind delimitarea clară a 4GW, unii autori susțin existența 5GW, chiar și a 6GW.

Chiar dacă 5GW este mai puțin analizat, el reprezintă o confruntare ce implică forțe neregulate, fără centru de greutate, unde puterea statului este în declin, succesul variind invers cu forța militară (Coerr, 2009, pp. 63). Chiar și utilizarea violenței poate avea o logică ascunsă, deoarece distrugerea irațională și bruscă subminează ideea că națiunile sunt viabile în lumea modernă. 5GW nu mai este un război în adevăratul sens al cuvântului. Este un război unilateral, în care nu se știe cine „luptă”. Scopul acestui tip de război este alterarea relațiilor de diferite naturi, în primul rând a relațiilor economice. Un conflict de generația a 5-a, derulat discret, poate să se manifeste astfel încât să nu poată fi înțeleasă explicit conflictualitatea în limitele definirii războiului. Se poate realiza ușor analogia cu explicația paradoxală a jafului perfect: *Cum arată jaful perfect? Răspunsul nu-l vom ști niciodată, pentru că nici banca nu va ști că a fost jefuită*. În aceste condiții, cea mai simplă cale de a evita războiul este abilitatea statelor de a produce războiul subtil, neidentificabil în acești termeni.

5GW ar putea fi momentul în care viitoarele puteri mondiale vor putea adopta mijloace indirecte în lupta pentru putere. Asupra acestui aspect, al confruntării de generație a 5-a, își concentrează atenția și China, Rusia, India, UE, precum și Coreea de Nord. Noua eră a războiului ar putea fi caracterizată de inteligența artificială și războiul cibernetic.

CONCLUZII

Orice schimbare, din orice domeniu, are efecte asupra modului de înțelegere, planificare și executare a operațiilor militare.

Există multe teorii cu privire la generațiile războaielor, unii analiști fiind preocupați chiar de reinventarea războiului, pentru a fi cu un pas înainte față de *concurrentă*. Numai o gândire critică asupra viitorului, prin impunerea unor înalte standarde în gândirea militară, poate evita îmbrățișarea unor teorii întemeiate *pe jumătate*. De aceea, o analiză comparativă riguroasă a generațiilor războaielor ar putea constitui o soluție în înțelegerea conflictualității: *„Dezbaterea schimbărilor din război și modul în care politicile și doctrinele ar trebui să se adapteze la ele pot fi benefice, dar numai dacă suntem dispuși să fim riguroși”*. (Haug et al., p. 51).

Chiar dacă unii analiști susțin ideea că această abordare generațională este una înșelătoare, poate chiar artificială, portretizarea tipurilor de confruntări în termeni generaționali este doar un mod de a analiza și a înțelege felul în care a evoluat fenomenul război. Considerăm benefic a prospecta speculativ viitorul, iar în ceea ce privește viitorul confruntării militare, această abordare generațională ne permite să explorăm noi perspective și noi posibilități.

BIBLIOGRAFIE:

1. Echevarria, A. (2005). *Fourth Generation War and Other Myths*. Carlisle, PA: Strategic Studies Institute.
2. Fridman, O. (2018). *Russian Hybrid Warfare, Resurgence and politisation*. Oxford University Press.
3. Hammes, T. (2004). „4th-generation Warfare: our enemies play to their strengths”. În *Armed Forces Journal*.
4. Idem, *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. St. Paul, MN: Zenith Press.
5. Haug, K.E., Maaø, O.J. (2012). *Conceptualizing modern warfare*. Londra: Hurst&Company.
6. Lesenciuc, A. (2016). *Războiul informational*. Brașov: Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă”.
7. Lind, W. (2004). „Understanding Fourth Generation War”. *Military Review*.
8. Lind, W., col. Nightengale, C. (SUA), cpt. Schmitt, J.F. (USMC), col. Sutton, J.W. (SUA), lt.-col. Wilson, G.I. (USMCR) (1989). *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. *Military Review*.
9. Mitulețu, I. (2018). *Schimbări de paradigmă în abordarea conflictului*. *Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale*, nr. 1.
10. Sloan, E. (2008). *Military transformation and modern warfare: a reference handbook*. Praeger Security International. Westport, Connecticut, London.
11. Văduva, Gh. (2008). *Război și cunoaștere*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”.